

■ TRIBUNA POLITICA

A l'ost da la Svizra datti damain dischoccupaziun da giuvenils...

DA MARTIN JÄGER,
CUSSEGLIER GUVERNATIV

La primavaira n'ha la banca gronda UBS betg publictà per l'emprima giada sut il titel «Economia Svizra» in uschenumnà indicatur da concurrenza chantunal, en il qual ils 26 chantuns da la Svizra figureschan sin ina glista da rangaziun detg arbitrara. Ina giada dapli han ils uschenumnads «chantuns periferics» sco il Tessin, il Grischun, il Valais u il Giura stuì occupar las ultimas plazzas. Il studi da la UBS fa dentant la parita d'esser «orientà predominantamain vers Turitg». Sche l'intschess vegn per exempel valità per il chantun Turitg cun 100 puncts, per il chantun Tessin che sa chatta davant las portas da Milaun dentant mo cun 35 puncts, èn tsherts dubis legitims. Generalmain fai surstar che l'economia svizra vegn anc adina validada entaifer ils cunfins dals 26 chantuns istorics. La repartiziun en noss chantuns sa basa essenzialmain sin la constituziun da mediaziun da l'imperatur franzos Napoleun. El aveva sfurzà si pli u main facultativamain a la Svizra questa constituziun avant ussa pressapoc 210 onns. Sche quests 26 – per part fitg pitschens – territoris represchentan per propi ils spazis economics dal 21avel tshienta-

ner, vulesch jau tuttina avair dubità cun tutta raschun.

Ma restain entaifer ils cunfins geografics ch'èn vegnids tshentads da Napoleun per il chantun Grischun. Tge distingua noss chantun en moda positiva? Tge criteris rendan nossa vita qua degna da viver?

In aspect positiv è per l'exempel il fatg ch'i dat en il Grischun ina gronda prontezza da scolaziun en la furmaziun fundamentala professiunala duala. Mo var 2% dals giuvenils che termineschan la scola en il Grischun n'han a la fin da lur temp da scola obligatoric nagina soluziun da cuntauaziun. Quai è lunsch sut la media svizra. Tschients da plazzas d'emprendissadi betg occupadas per onn dattan perditga da l'autra vart ch'igl existan manaschis ch'èn pronts d'offrir in imprendissadi en las pli differentas professiuns. Ultra da quai po il

Grischun preschentar ina quota da maturitad professiunala che sa chatta sur la media (quota MP CH 2011: 13,2%, quota MP GR: 16,1%). Er quai dat perditga d'ina gronda prontezza d'emprender da noss giuvenils. Ultra d'alters facturs resulta gist da questa investiziun da furmaziun en il chapital uman ina quota bassa da dischoccupaziun (da giuvenils).

Cun ina tsherta superbia dastgain nus natalmain er renviar al fatg ch'il Grischun sa chatta en ils criteris «libertad d'agir ed effizienz da las finanzas» sur la media dals 26 chantuns. Tge signifitga quai per las burgaisas ed ils burgais? Quai signifitga che las persunas en il Grischun survegnan per lur prestaziun finanziala al stadi – grazia ad in'administraziun pli bunmartgada ed effizienta – evidentamain in'auta cuntravalur.

Cler, il Grischun sto cumbatter cun dischavantatgs: Sch'ins mesura sia cuntanschibladad mo areguard la distanza dals eroports na pudain nus betg occupar ina da las emprimas plazzas. Ma sch'ins resguarda nossa situaziun e nossa trilinguitad en il cor da l'Europa pon ins senza auter valitar quai sco in avantatg; nus furmain bain il center ideal tranter las culturas dal nord e dal sid.